

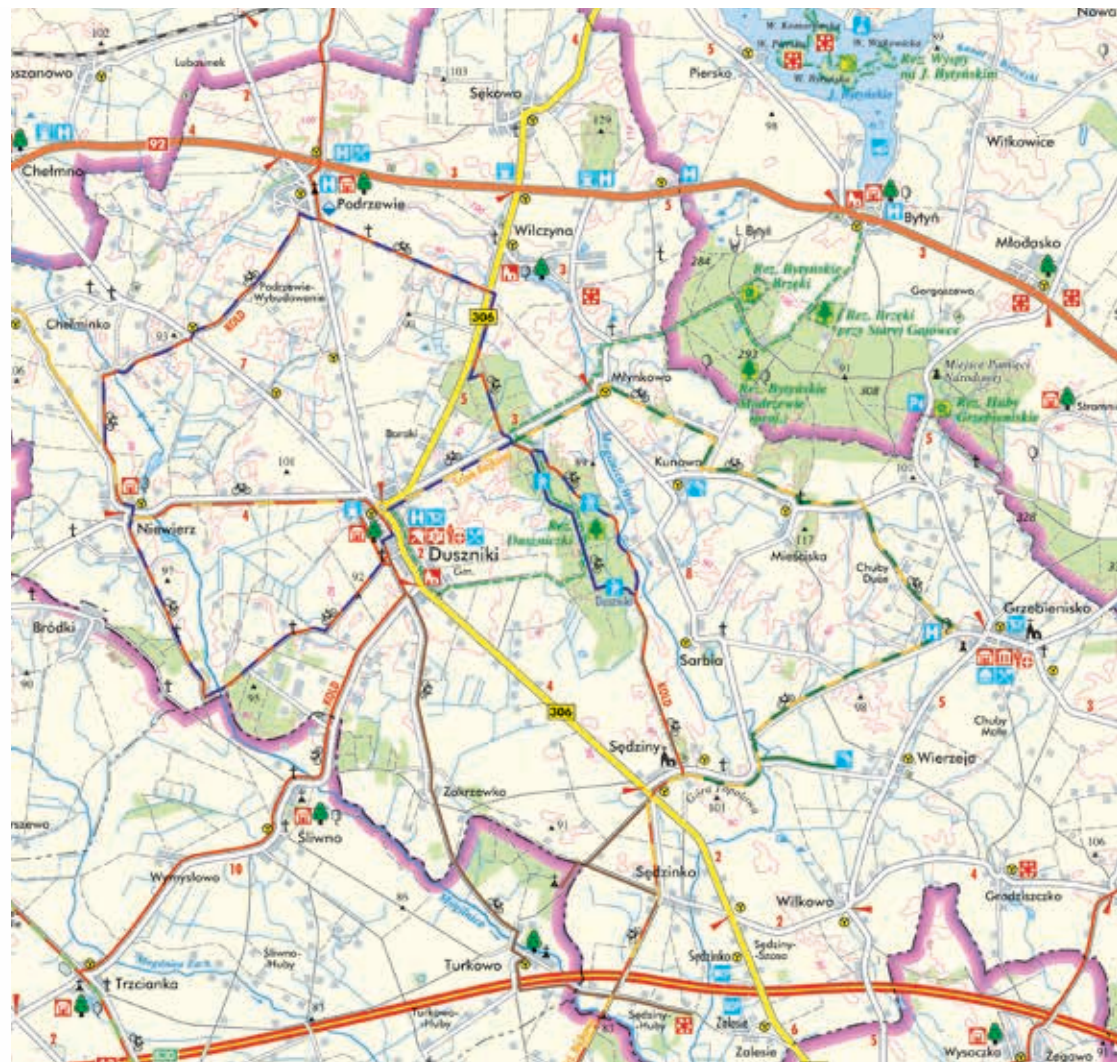

Gmina Duszniki

Commune of Duszniki   Gemeinde Duszniki

Legenda

— — — Granica województwa	☒ ☒ Kościół, zabytkowy, szpital
— — — Granica powiatu	☒ ☒ Pałac i dawny muzeum
— — — Granica gminy	☒ ☒ Mogiła, grodzisko
☒ ☒ Droga krajowa	☒ ☒ Policja, straż pożarna
☒ ☒ Droga wojewódzka	☒ ☒ Ośrodek zdrowia, restauracja
☒ ☒ Drogi lokalne	☒ ☒ Parking, parking leśny
☒ ☒ Droga gruntowa, ścieżki	☒ ☒ Stacja benzynowa, poczta
☒ ☒ Odległość w kilometrach	☒ ☒ Hotel, schronisko młodzieżowe
☒ ☒ Kolej ze stacją	☒ ☒ Agroturystyka, ścieżka przyrodnicza
☒ ☒ Maksymalna głębokość jeziora	☒ ☒ Camping, pole namiotowe
☒ ☒ Punkt wysokościowy	☒ ☒ Punkt widokowy, ośrodek jeździecki
☒ ☒ Puziarnice	☒ ☒ Kapielniki, ośrodek wypoczynkowy
☒ ☒ Kościół, kaplica	☒ ☒ Miejsce odpoczynku, tablica informacyjna
☒ ☒ Pomnik, krzyż	☒ ☒ Informacja turystyczna, wody do wypłakania
☒ ☒ Leźniczka, stacja meteorologiczna	☒ ☒ Zabudowa
☒ ☒ Przystanek PKS	☒ ☒ Las, cmentarz
☒ ☒ Park zabytkowy	☒ ☒ Szlak rowerowy
☒ ☒ Pomniki przyrody	☒ ☒ Szlaki piesze
☒ ☒ Rezerваты przyrody	☒ ☒ Szlak kajakowy

O gminie

Gmina Duszniki położona jest w centrum województwa wielkopolskiego, w odległości ok. 40 km od Poznania. Zajmuje obszar 15 628 ha, w 20 miejscowościach (17 sołectw) zamieszkuje 8 500 mieszkańców.

Ziemia dusznicka leży w dorzeczu dwóch ramion rzeki Mogilnicy, na falistej równinie urozmaiconej wzniesieniami polodowcowymi. Pozostałością po lodowcu są także niewielkie jeziora: Wilczyńskie (8,5 ha) i Niewierskie (3,5 ha). W dawnych czasach była to kraina porośnięta lasami, obfitująca w dzikie zwierzęta. Za czasów pierwszych Piastów znajdowało się tu kilka grodów stanowiących przedpole obronne Poznania. Obecnie gmina ma typowo rolniczy charakter. Użytki rolne zajmują prawie

About the commune

The commune of Duszniki is situated in the center of The Great Poland (pol. Wielkopolska) voivodship, 40 km from Poznań. It takes up the area of 15 628 ha, has 20 villages (17 local units of administration) and 8.500 of inhabitants.

The land of Duszniki is located at the basis of two Mogilnica rivers' forks, on the rolling plain, varied by the postglacial hills. Small lakes: Wilczyńskie (8.5 ha) and Niewierskie (3.5 ha) are also the remains of the glacier. A long time ago it was a land of forests abounding in wild animals. In the time of the first Piasts there were some castles which fortified outskirts of Poznań. At present the commune has a typically agricultural character. Farmlands

Allgemeines über die Gemeinde

Die Gemeinde Duszniki ist im Zentrum der Wielkopolskie Woiwodschaft, in der Entfernung von ca. 40 Kilometer von Poznań situiert. Sie belegt die Fläche von 15628 Ha, in 20 Ortschaften (17 Schulzenämter) wohnen 8 500 Menschen.

Das Land von Duszniki liegt in dem Flussgebiet der zwei Arme des Flusses Mogilnica, auf der welligen Ebene, welche durch die postglazialen Erhöhungen vervielfältigt ist. Der Gletscher hinterließ auch kleine Seen: Wilczyńskie (8,5 Ha) und Niewierskie (3,5 Ha). In den früheren Zeiten war das ein Land das mit Wälder bewachsen war, das voll von Wild gewesen ist. In der Zeit der ersten Herrscher der Piast - Dynastie befanden sich hier einige Burgen, die das Schutzworfeld

85%, lasy jedynie 6% powierzchni gminy. Istnieje tu ok. 800 indywidualnych gospodarstw rolnych. Przeważa produkcja trzody chlewnej i produkcja zbóż, czemu sprzyjają korzystne warunki przyrodnicze, w tym wysoki – ponad 70% udział gleb III i IV klasy. Na terenie gminy nie ma wielkiego przemysłu, są za to liczne zakłady rzemieślnicze, dobrze rozwinięta sieć handlowa, hurtownie z materiałami i środkami do produkcji roślinnej, firmy budowlane i transportowe.

take up nearly 85%, forests only 6% of the commune area. There are about 800 individual farms. Pig farming and cereal production dominates here and natural favorable conditions support them including a high percentage of III and IV class of soil – above 70%. There is no big industry but there are a lot of craftsman workshops, well developed commercial network, building and shipping companies.

für Poznań darstellten. Heute hat die Gemeinde einen typisch landwirtschaftlichen Charakter. Die landwirtschaftlichen Nutzländer belegen fast 85%, die Wälder nur 6% der Gemeindefläche. Hier gibt es ca. 800 individuelle, landwirtschaftliche Bauernhöfe. Überwiegt die Züchtung des Borstenviehs und Produktion von Getreide, was durch die Naturbedingungen begünstigt wird, darunter hoher – 70% Anteil der Böden der III und IV Klasse. Im Gebiet der Gemeinde gibt es keine große Industrie, dafür gibt es zahlreiche Handwerksbetriebe, gut entwickeltes Handelsnetz, Großhandlungen mit Materialien und Mitteln für die Pflanzenproduktion, Transport- und Baufirmen.

Oświata

W gminie Duszniki edukacja dzieci i młodzieży odbywa się w trzech placówkach oświatowych: w Dusznikach, Grzebienisku i Sędzinku oraz w przedszkolu w Dusznikach z oddziałami zamiejscowymi w Podrzewiu i Sękowie oraz oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych w Sędzinku i Grzebienisku. Infrastruktura oświatowa jest stale rozbudowywana i remontowana, natomiast programy nauczania są wzbogacane dodatkowymi zajęciami w ramach różnych projektów. Zarówno gmina, jak i szkoła w Grzebienisku prowadzą stałą współpracę kulturalno-oświatową z partnerskimi gminami i szkołami w Illuce w Estonii, Taivalkoski w Finlandii i Faßberg w Niemczech.

Education

In Duszniki commune children and young people learn in three educational institutions: in Duszniki, Grzebienisko and Sędzinko and in kindergartens in Duszniki, Sędzinko and Grzebienisko. Educational infrastructure is constantly being expanded and renovated, while the educational programs are enriched with additional activities within the framework of various projects. Both the commune and the school in Grzebienisko conduct regular cultural and educational cooperation with the commune and school in Illuka (Estonia), Taivalkoski (Finland) and Faßberg (Germany).

Bildung

In der Gemeinde Duszniki findet die Ausbildung der Kinder und Jugend in der Bildungsinstitutionen statt: in Duszniki, Grzebienisko und Sędzinko sowie dem Kindergarten in Duszniki mit den auswärtigen Abteilungen in Podrzewie und Sękowo und in den Kindergartenabteilungen an den Grundschulen in Sędzinko und Grzebienisko. Die Bildungsinfrastruktur wird laufend ausgebaut und renoviert, wiederum die Lehrprogramme werden um zusätzliche Unterrichtsstunden in Rahmen der verschiedener Projekte bereichert. Sowohl die Gemeinde als auch die Schule in Grzebienisko führen eine dauerhafte Kultur – Bildungszusammenarbeit mit der Partnergemeinde und der Schule in Illulka in Estland, Taivalkoski in Finnland und Faßberg in Deutschland.

Przedszkole w Dusznikach
Kindergarten in Duszniki
Kindergarten in Duszniki

Szkoła w Dusznikach
School in Duszniki
Schule in Duszniki

Szkoła w Dusznikach
School in Duszniki
Schule in Duszniki

Szkoła w Grzebienisku
School in Grzebienisko
Schule in Grzebienisko

Kultura

Od wielu lat społeczeństwo gminy Duszniki wyróżnia się bardzo aktywną działalnością kulturalną. Najbardziej reprezentatywnym nurtem aktywności kulturalnej jest działalność muzyczna. Chór mieszany „Halka” przy Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” powstał w 1947 r. W latach osiemdziesiątych powstały działające do dziś zespoły ludowe: „Duszniczanka”, „Niewierzanka”, „Podrzewianka”, „Radość” z Chełminka, a w 1999 r. „Pierwiosnek” z Sękowa. Zespoły te odnoszą sukcesy na arenie krajowej, startując w różnego rodzaju konkursach czy przeglądach. W Dusznikach działa Towarzystwo Miłośników Ziemi Dusznickiej, które stworzyło muzeum – Izbę Regionalną, gromadzącą historyczne pamiątki i eksponaty. W Grzebienisku działa Bractwo Kurkowe – organizacja mająca wielowiekową tradycję. W Grzebienisku również znajduje się lokalne muzeum, w którym zgromadzono unikatowe eksponaty kultury materialnej i ogólnej środowiska. Bractwo Kurkowe prowadzi współpracę z bractwem z partnerskiej gminy Faßberg w Niemczech. Za planowanie i organizację imprez kulturalnych, spektakli, wystaw, koncertów, warsztatów, itp. odpowiada Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Dusznikach.

Culture

For many years the society of Duszniki commune has distinguished itself by a very active cultural activity. The most representative trend of cultural activity is the musical activity. The mixed choir “Halka” belonging to the Agricultural Cooperative “Peasant Self-Help” was established in 1947. The folk bands: “Duszniczanka”, “Niewierzanka”, “Podrzewianka”, “Radość” from Chełminko, have been established in the 1980s and “Pierwiosnek” from Sękowo in 1999. They are successful on the national scene starting in the various competitions or reviews. The Society of Duszniki Region Friends works in Duszniki. The Society created the museum – The Regional Chamber which collects historical memorabilia and exhibits. In addition, Grzebienisko has the active Archers’ Fraternity with its centuries-old tradition. Also in Grzebienisko there is a local museum where the unique exhibits of material culture and general environment has been collected. Archers’ Fraternity cooperates with the Fraternity from partnership commune from Faßberg in Germany. The Public Library and Cultural Animation Center is responsible for the planning and organization of cultural events, performances, exhibitions, concerts, workshops, etc.

Kultur

Seit vielen Jahren zeichnet sich die Gemeinschaft der Gemeinde Duszniki mit einer sehr aktiven Kulturtätigkeit aus. Die am meisten repräsentative Strömung des kulturellen Schaffens ist die musikalische Tätigkeit. Der gemischte Chor „Halka“ an der Gemeindegemeinschaft „Samopomoc Chłopska“ wurde 1947 gegründet. In den 80-er Jahren entstanden und sind weiterhin tätig die Volksembles: „Duszniczanka“, „Niewierzanka“, „Podrzewianka“, „Radość“ aus Chełminko, und in 1999 „Pierwiosnek“ aus Sękowo. Die Ensembles feiern Erfolge in Polen indem sie an verschiedener Art Wettbewerben oder Rundschauen teilnehmen. In Duszniki agiert auch die Gemeinschaft der Liebhaber des Landes von Duszniki, die das Museum – eine regionale Kammer errichtet hat, welche eine Großzahl historischer Andenken und Exponate enthält. In Grzebienisko ist auch die Schützengilde tätig – eine Organisation, die eine mehrere Jahrhunderte alte Tradition hat. In Grzebienisko befindet sich auch das lokale Museum, in dem einmalige Ausstellungsstücke der materiellen und allgemeinen Kultur der Umwelt gesammelt sind. Die Schützengilde arbeitet mit der Gilde aus der Partnergemeinde Faßberg in Deutschland zusammen. Für die Planung und Organisation der Kulturveranstaltungen, Vorfürungen, Ausstellungen, Konzerte, Werkstätte usw. ist die Öffentliche Bibliothek und das Zentrum der Kulturanimation in Duszniki verantwortlich.

Zespół „Duszniczanka”
“Duszniczanka” Folk Group
Die Gruppe „Duszniczanka”

Koncert Chóru „Halka”
“Halka” Choir concert
Konzert des „Halka” Chors

I Dusznicki Festiwal „Chcemy Country”
First Duszniki Country Festival
I Festival von Duszniki „Wir wollen Country”

Zabytkowy dworek Duszniki - siedziba instytucji kultury
Duszniki old manor house – the seat of cultural institution
Historisches Gutshaus Duszniki – Sitz der Kulturinstitution

Dożynki w Dusznikach
Harvest Festival in Duszniki
Erntefest in Duszniki

Kompleks sportowy
w Dusznikach

Sport complex in Duszniki
Sportkomplex in Duszniki

Siatkówka plażowa

Beach volleyball
Strandvolleyball

Sport

W ostatnich latach intensywnej rozbudowie uległa infrastruktura sportowa. W Dusznikach, w sąsiedztwie szkoły podstawowej, powstał kompleks sportowy z nowoczesną salą sportową, dwoma boiskami ORLIK, boiskiem do siatkówki plażowej, placem zabaw i siłownią zewnętrzną. Działalność w zakresie sportu, poza strukturami administracji samorządowej, prowadzą kluby sportowe piłki nożnej oraz uczniowskie kluby sportowe. Młodzież z Dusznik ma w swym dorobku tytuły mistrzów Polski i Wielkopolski, przede wszystkim w lekkiej atletyce. Właśnie z uczniowskiego klubu sportowego w Dusznikach wyszli reprezentanci Polski: Jarosław Araszkiewicz (piłka nożna), Adam Skórnicki (żużel), Michał Bartoszak (biegi) – nasz reprezentant na olimpiadzie w Atenach, czy Piotr Lisek, który w skoku o tyczce zdobywa miejsca na podium Mistrzostw Europy i Świata.

In recent years sports infrastructure has been intensively developed. A sports complex with a modern sports' hall, two ORLIK pitches, a beach volleyball court, a playground and an outdoor gym were created in the neighbourhood of the school in Duszniki. Besides the local administration sports' activities are run by football clubs and sports' clubs. The youth of Duszniki has its achievements in the Polish and Great Poland Championships, particularly in athletics. The Polish representatives such as: Jarosław Araszkiewicz (football), Adam Skórnicki (speedway racing) and Michał Bartoszak (runs) who was the Polish representative at the Olympic Games in Athens, Piotr Lisek who wins the European and world championship podium derived from the sport club in Duszniki.

In den letzten Jahren einem intensiven Ausbau wurde die Sportinfrastruktur unterzogen. In Duszniki in der Nachbarschaft der Grundschule und des Gymnasiums entstand ein Sportkomplex mit moderner Sporthalle, zwei Spielfeldern ORLIK, Strandvolleyballplatz, Spielplatz und Freiluftfitnessanlage. Die Aktivität im Bereich des Sports, außer der Strukturen der Selbstverwaltung, führen die Fußballklubs sowie Schülersportklubs aus. Die Jugend aus Duszniki hat viele Errungenschaften unter anderen die Landesmeistertitel und Meistertitel der Wielkopolska –Region, vor allem in Leichtathletik. Eben aus dem Schülersportklub stammen die Nationalwettkämpfer: Jarosław Araszkiewicz (Fußball), Adam Skórnicki (Speedway) oder Michał Bartoszak (Laufsport) – unser Repräsentant bei den Olympischen Spielen in Athen.

Duszniki

Duszniki to duża i piękna wieś, będąca siedzibą Urzędu Gminy, położona ok. 40 km na zachód od Poznania. Istnieją dwie teorie wyjaśniające pochodzenie nazwy Duszniki. Pierwsza mówi, że w przeszłości na tym terenie były mokradła, powodujące „duszne powietrze”. Według drugiej natomiast wieś była niegdyś posiadłością książąt piastowskich, przekazaną biskupom poznańskim w zamian za obowiązek odprawiania mszy świętej za dusze ofiarodawców.

Dzieje Dusznik są mocno powiązane z historią Wielkopolski. Wykopiska archeologiczne dowiodły, że okolica ta była zamieszkała od dawna. Od roku 1303 Duszniki należały do dóbr biskupstwa poznańskiego. Kościół powstał tu prawdopodobnie w XII wieku, ponieważ w tym czasie właśnie zaczęto nadawać kościołom tytuł św. Marcina. Pierwsza wyraźna wzmianka o Dusznikach pochodzi z 1417 roku - parafia wspomniana jest z okazji wizytacji biskupiej. W okresie zaborów Duszniki znalazły się pod pruskim panowaniem. Z historycznych zapisków dowiadujemy się, że w 1808 r. wybudowano tu szkołę ludową, w 1812 r. uruchomiono mleczarnię, w 1876 roku powstało Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, a w 1888 r. założono kółko rolnicze. W 1905 r. powstała kolejka wąskotorowa, która połączyła Duszniki z cukrownią w Opalenicy.

Duszniki is a big and beautiful village with the headquarter of the Commune Hall in its area. The village is about 40 km west of Poznan. There are two theories explaining the background of the name Duszniki. The first one says that in the past there were marshes causing “sultry weather”. According to the second one the village was formerly the estate of dukes of Piast handed down to bishops of Poznan in return of the obligation to celebrate masses for deceased benefactors’ intension.

The history of Duszniki is tightly connected with the history of The Great Poland. The archeological excavations proved that the surrounding had been inhabited for a long time. Since 1303 Duszniki belonged to the estate of Bishopric of Poznan. The church was built probably in the 12th century because at that time exactly churches were starting to be given the name of Saint Martin. The first clear record about Duszniki goes back to 1417 where the parish was mentioned on the occasion of the bishop’s visit. In the period of the Partitions Duszniki was under Prussian rule. According to historical records in 1808 the folk school was built here, in 1812- dairy, in 1876 – Gym Association “Sokół” and in 1888 – agricultural association. In 1905 a narrow-gauge railway, which linked Duszniki with a sugar factory in Opalenica, started running.

Duszniki ist ein großes und schönes Dorf, das der Hauptsitz des Gemeindeamtes ist und ca. 40 Kilometer westlich von Poznań liegt. Es gibt zwei Theorien die die Herkunft des Dorfes Duszniki erklären. Die erste sagt, dass früher in diesem Gebiet Sümpfe waren, die die „schwüle Luft“ (auf Polnisch „duszne powietrze“) verursachten. Aber gemäß der zweiten Theorie war das Dorf mal ein Besitztum der Piast – Fürsten, die den Bischöfen von Poznań im Tausch gegen die Pflicht der Abhaltung einer Heiligen Messe für die Seelen der Spender übergeben wurde.

Die Geschichte von Duszniki ist stark mit der Geschichte von Wielkopolska Region verbunden. Die archäologischen Ausgrabungen haben bewiesen, dass diese Umgebung schon seit langem bewohnt war. Seit 1303 gehörte Duszniki zu den Gütern des Bistums von Poznań. Die Kirche entstand hier wahrscheinlich im 12 Jh., weil man in dieser Zeit eben begonnen hat, den Kirchen den Titel des Heiligen Martins zu vergeben. Der erste wichtige Vermerk über Duszniki stammt von 1417 – die Pfarre wird hier aus dem Anlass des Besuches des Bischofs vermerkt. In der Zeit der Besatzung Polens blieb Duszniki unter Preußischer Herrschaft. Aus den historischen Aufzeichnungen erfahren wir, dass man hier in 1808 die Volksschule gebaut, in 1812 die Molkerei in Betrieb genommen hat, in 1876 die Gymnastische Gemeinschaft „Sokół“ entstand und in 1888 hat man den Landwirtschaftlichen Kreis

Stacja kolejowa w Dusznikach – zdjęcie historyczne

Railway station in Duszniki – historical sight
Eisenbahnstation in Duszniki – historisches Foto

Kościół parafialny w Dusznikach

Parish Church in Duszniki
Pfarrkirche in Duszniki

Plebania w Dusznikach

Presbytery in Duszniki
Pfarrhaus in Duszniki

Duszniki na starych widokówkach

Duszniki on old postcards
Duszniki auf den alten Ansichtskarten

Mieszkańcy Dusznik brali czynny udział w walkach wyzwoleniczych w Powstaniu Wielkopolskim - uczestniczyli w walkach o poznańską Ławicę i Wildę. Po odzyskaniu niepodległości Polski, Duszniki przeszły na skarb państwa. Pierwsze bomby lotnicze spadły na Duszniki 3 września, a jednostki Wehrmachtu wkroczyły 10 września 1939 roku. 25 stycznia 1945 r. Duszniki zostały wyzwolone. W 1946

Inhabitants of Duszniki took active part in the struggle for liberation in The Great Poland Uprising – they participated in the battle for Ławica and Wilda districts of Poznań. After having regained Polish independence Duszniki passed into State Treasury. The first air bombs were dropped on Duszniki on the 3rd of September and Wehrmacht groups invaded on the 10th of September 1939. On the 25th of January

errichtet. In 1905 entstand die schmalspurige Eisenbahn, die Duszniki mit dem Zuckerbetrieb in Opalenica verband. Die Einwohner von Duszniki nahmen aktiv an den Freiheitskämpfen in dem Aufstand von Wielkopolska teil – waren Teilnehmer in den Kämpfen um Ławica und Wilda von Poznań. Nach der Wiedergewinnung der Unabhängigkeit durch Polen, ging Duszniki in den Besitz der Staatskasse über. Die ersten Bomben fielen auf Duszniki am 3. September und die Wehrmachttruppen marschierten hier am 10. September 1939 ein. Am 25. Januar 1945 wurde Duszniki befreit. In 1946 hat man die erste Volkszählung nach

Rezerwat Dusznicki

Dusznicki park
Reservat Duszniki

Przy parku

At the park
Am Park

roku przeprowadzono pierwszy powojenny spis ludności. Gmina liczyła 5 497 mieszkańców, a Duszniki zamieszkiwało 1 860 osób. W 1958 r. popłynął w Dusznikach prąd elektryczny. 1 stycznia 1973 r. powstał Urząd Gminy w Dusznikach.

W centrum Dusznik znajduje się charakterystyczny dworek klasycystyczny z 1848 roku, w którym od 1964 r. skupia się życie kulturalne gminy. W latach 1988-1990 postawiony został obiekt z dużą salą widowiskową. Nurtem lokalnej kultury jest przede wszystkim działalność chóralna, której początki sięgają roku 1912, kiedy to powstało Koło Śpiewu „Lutnia”, następnie przemianowane na „Cecylia”. Kontynuatorem tradycji jest stworzony w 1947 roku chór mieszański „Halka”. W 1985 r. powstał Zespół Pieśni Ludowej „Duszniczanka”.

Ścieżka rowerowa

Bicycle path
Fahrradweg

1945 Duszniki has been liberated. In 1946 the first post-war census has been performed. The commune had 5497 inhabitants and 1860 of them lived in Duszniki. The first electricity ran in Duszniki in 1958. On the 1st of January 1973 the Commune Hall was founded.

In the center of Duszniki there is a characteristic classical manor house from 1848 in which since 1964 the cultural life of the community has been focused. Between 1988 and 1990 the building with a concert hall was built. The choral activity constitutes the cultural trend. Its beginnings go back to 1912 when songs association “Lutnia” – later renamed into “Cecylia” – was established. The mixed choir “Halka” founded in 1947 continues the tradition. In 1985 Folk Song Group “Duszniczanka” started its activity.

dem Krieg durchgeführt. Die Gemeinde zählte 5497 Einwohner und Duszniki war von 1860 Personen bewohnt. In 1958 gab es endlich Strom in Duszniki. Am 1. Januar 1973 entstand das Gemeindeamt von Duszniki.

Im Zentrum von Duszniki befindet sich ein charakteristischer Gutshof aus dem Jahr 1848, in dem sich das kulturelle Leben der Gemeinde konzentriert. In den Jahren 1988-1990 wurde ein Objekt mit einem großen Schauspielsaal errichtet. Die Hauptströmung der lokalen Kultur ist vor allem die Tätigkeit des Chors, dessen Anfänge auf das Jahr 1912 datiert werden, als damals der Gesangverein „Lutnia“ entstand, der später in „Cecylia“ umbenannt wurde. Diese wunderbare Tradition wird von dem in 1947 gegründeten gemischten Chor „Hanka“ weiter verfolgt. In 1985 entstand das Ensemble des Volksliedes „Duszniczanka“.

Brzoza / Grodziszczko

Brzoza i Grodziszczko stanowią jedno sołectwo. Nazwa wsi Grodziszczko wywodzi się z zamierzchłej przeszłości. Tu we wczesnym średniowieczu znajdowało się grodzisko obronne, które wraz z innymi grodami położonymi na terenie obecnych miejscowości Brzoza, Młynkowo, Niewierz i Zalesie – stanowiło przedpole obronne Poznania. Początki miejscowości Brzoza sięgają XIV wieku. W południowej części wsi znajduje się zespół dworski, w skład którego wchodzi dwór z początku XX wieku oraz pozostałości parku o powierzchni 3,5 ha. W południowej części parku rośnie lipa 5-koronowa o obwodzie ponad 4 m. Przy wejściu do parku stoi kapliczka przedstawiająca Matkę Boską z Dzieciątkiem.

Brzoza and Grodziszczko constitute one unit of local administration. The name of Grodziszczko village derived from the ancient time. Here, in the early Middle Ages was a fortified grad along with the other ancient places, situated in the area of present places such as: Brzoza, Młynkowo, Niewierz and Zalesie – constituted the fortified outskirts of Poznań. Beginnings of Brzoza go back to the 14th century. In the southern part of the village there is a manors' complex, containing the manor from the beginning of the 20th century and remains of a park of 3,5 ha in area. In the southern part of the park grows a lime with 5 crowns and more that 4 m of the circuit. At the entrance to the park there is a chapel presenting The Mother of God with the Baby Jesus.

Brzoza und Grodziszczko stellen ein Schulzenamt dar. Der Name des Dorfes stammt aus der uralten Vergangenheit. Hier in dem frühen Mittelalter befand sich eine Schutzburg, die zusammen mit anderen, in dem Gebiet der gegenwärtigen Ortschaften – Brzoza, Młynkowo, Niewierz und Zalesie – gelegenen Burgen, das Schutzbereich für Poznań darstellte. Die Anfänge der Ortschaft Brzoza reichen an das 14. Jh. In dem südlichen Teil des Dorfes befindet sich ein Gutshofkomplex, der sich aus dem Gutshof aus dem Anfang des 20. Jh. sowie den Resten des Parks mit der Fläche von 3,5 Ha zusammensetzt. In dem südlichen Teil des Parks wächst eine Linde mit fünf Kronen mit dem Umfang von über 4 Meter. Beim Eingang zu dem Park steht eine Kapelle die Muttergottes mit dem Christkind darstellt.

Grodziszczko – stara szkoła
Old school in Grodziszczko
Grodziszczko – alte Schule

Grodziszczko – krzyż
Catholic cross
in Grodziszczko
Grodziszczko – Kreuz

Brzoza – zabytkowy pałac
Old manor in Brzoza
Brzoza – historischer Palast

Grodziszczko – kapliczka
Small chapel
in Grodziszczko
Grodziszczko – Kapelle

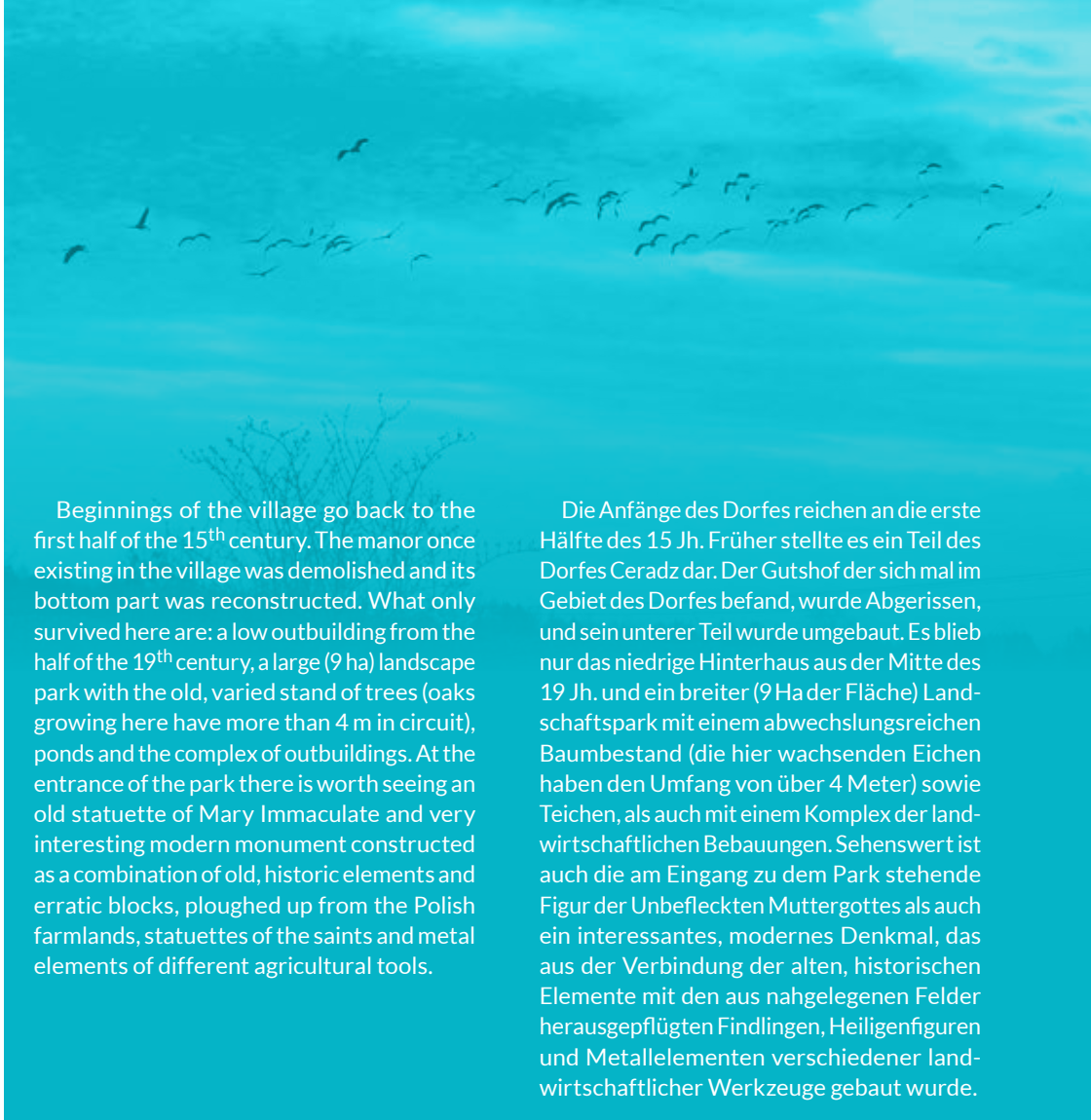

Ceradz Dolny

Początki wsi sięgają pierwszej połowy XV wieku. Dawniej stanowiła ona część wsi Ceradz. Znajdujący się niegdyś na terenie wsi dwór został rozebrany, a dolną jego część przerobiono. Zachowała się jedynie niska oficyna z połowy XIX wieku i obszerny (pow. 9 ha) park z urozmaiconym starym drzewostanem (rosnące tu dęby mają w obwodzie ponad 4 m) oraz stawami, a także zespół zabudowań gospodarczych. Na uwagę zasługuje również znajdująca się przy wejściu do parku stara figura Matki Boskiej Niepokalanej, a także ciekawy, nowoczesny pomnik zbudowany z połączenia starych, zabytkowych elementów z głazami narzutowymi wyorany z pobliskich pól, figurami świętych i metalowymi elementami różnych narzędzi rolniczych.

Beginnings of the village go back to the first half of the 15th century. The manor once existing in the village was demolished and its bottom part was reconstructed. What only survived here are: a low outbuilding from the half of the 19th century, a large (9 ha) landscape park with the old, varied stand of trees (oaks growing here have more than 4 m in circuit), ponds and the complex of outbuildings. At the entrance of the park there is worth seeing an old statuette of Mary Immaculate and very interesting modern monument constructed as a combination of old, historic elements and erratic blocks, ploughed up from the Polish farmlands, statuettes of the saints and metal elements of different agricultural tools.

Die Anfänge des Dorfes reichen an die erste Hälfte des 15 Jh. Früher stellte es ein Teil des Dorfes Ceradz dar. Der Gutshof der sich mal im Gebiet des Dorfes befand, wurde Abgerissen, und sein unterer Teil wurde umgebaut. Es blieb nur das niedrige Hinterhaus aus der Mitte des 19 Jh. und ein breiter (9 Ha der Fläche) Landschaftspark mit einem abwechslungsreichen Baumbestand (die hier wachsenden Eichen haben den Umfang von über 4 Meter) sowie Teichen, als auch mit einem Komplex der landwirtschaftlichen Bebauungen. Sehenswert ist auch die am Eingang zu dem Park stehende Figur der Unbefleckten Muttergottes als auch ein interessantes, modernes Denkmal, das aus der Verbindung der alten, historischen Elemente mit den aus nahgelegenen Felder herausgepflügten Findlingen, Heiligenfiguren und Metallelementen verschiedener landwirtschaftlicher Werkzeuge gebaut wurde.

Chełminko

Chełminko leży 3 km na południe od trasy nr 92, w niedalekiej odległości od miejscowości Chełmno (gm. Pniewy) oraz Góry Chełmińskiej, która ma 131 m n.p.m. Nazwa wsi wywodzi się prawdopodobnie od słowa „houm”, z języka staropolskiego. Nazwę tę nadawano miejscowościom położonym na wzgórzach. W okresie osadnictwa, na przełomie XVII i XVIII wieku, zamieszkiwała tu głównie ludność pochodzenia niemieckiego i holenderskiego. Starzy ludzie wspominają do dziś „hołemskich olendrów”. Najstarszy we wsi budynek mieszkalny pochodzi z 1818 r. – dobrze zachowana budowa w stylu „pruski mur”.

Dużą popularnością cieszy się działający od 1986 r. Zespół Pieśni Ludowej „Radość”.

Chełminko lies 3 km to the south of the road no. 92 not far away from Chełmno (Pniewy commune) and Chełminko's Mountain which is 131 m high above sea level. The name of the village probably derived from the Old Polish word “houm”. This name was given to places situated on hills. In the period of colonization in the run of the 18th century here lived mostly people who were Germans and Dutchmen by descent. The old people recall “Olenders of Hołem”. The oldest house in the village was built in 1818- it has a well saved construction in “half-timbered wall” style.

The folk song group “Radość” has been very popular here since 1986.

Chełminko liegt 3 Kilometer südlich von der Bundesstraße Nr. 92, in der unweiten Entfernung von der Ortschaft Chełmno (Gemeinde Pniewy) sowie dem Berg Góra Chełmińska, der 131 Meter ü. M. hoch ist. Der Name des Dorfes stammt wahrscheinlich von dem Wort „houm“, aus der altpolnischen Sprache. Diesen Namen hat man den auf den Hügeln gelegenen Ortschaften vergeben. In der Zeit der Ansiedlungen in der Wende des 17 und 18 Jh. wohnte hier hauptsächlich die Bevölkerung der deutschen und holländischen Abstammung. Die alten Menschen erinnern sich bis heute an die „Mennoniten von Houm“. Das älteste Gebäude im Dorf stammt aus dem Jahr 1818 – ein gut erhaltenes Gebäude im Stil des Fachwerks.

Einer großen Popularität erfreut sich das seit 1986 aktive Ensemble des Volksliedes „Radość“.

Chełminko – las

Forrest in Chełminko
Chełminko – Wald

Chełminko – stara kapliczka

Old chapel in Chełminko
Chełminko – alte Kapelle

**Zespół „Radość”
z Chełminka**

“Radość” Folk Group
from Chełminko
Gruppe „Radość”
aus Chełminko

**Chełminko –
krzyż przydrożny**

Catholic cross in Chełminko
Chełminko – Kreuz am Weg

Grzebienisko

Duża wieś położona w odległości 13 km od Dusznik, przy drodze Buk – Kaźmierz. Ze stolicy Wielkopolski dociera tu komunikacja podmiejska. Pierwsza wzmianka o niej pochodzi z 1387 r. Miejscowa szkoła mieści się w budynkach wzniesionych w 1907 roku. W odbudowanej nowej części szkoły wmurowana jest tablica ku czci Józefa Gibowskiego, kierownika szkoły do 1925 r. i działacza politycznego, rozstrzelanego przez Niemców w 1939 r. Za szkołą znajduje się dworek.

Przed wojną funkcjonowało tu Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” i Związek Strzelecki. W 1989 r. ksiądz Zygmunt Humerczyk założył Bractwo Kurkowe, które nawiązywało do dawnych tradycji. Bractwo działa bardzo aktywnie, a oryginalne stroje, ceremonie i zjazdy powodują, że budzi zainteresowanie wszystkich mieszkańców wsi. W Grzebienisku znajduje się też strzelnica i Muzeum Kurkowego Bractwa Strzeleckiego. Bractwo utrzymuje przyjacielskie kontakty z podobną organizacją w Faßberg w Niemczech.

A big village located 13 km away from Duszniki by the road Buk – Kaźmierz. Suburban transport from the capital of The Great Poland arrives here. The first record about Grzebienisko goes back to 1387. The local school is located in the buildings set up in 1907. In the rebuilt part of the school there is a memorial plaque set in the building in honor of Józef Gibowski, the head of the school up to 1925 who was a canvasser, shot by Germans in 1939. Behind the school there is a manor house.

Before the war the Gym Association “Sokół” and Shooting Group acted here. In 1989 the priest Zygmunt Humerczyk founded the Archers’ Fraternity referring to the ancient tradition. The fraternity is very active and its original costumes, ceremonies and conventions made the village inhabitants very interested. Moreover, in Grzebienisko there is a shooting range and the Museum of Archer’s Fraternity. The fraternity is in a friendly contact with a similar group from Faßberg in Germany.

Ein großes 13 Kilometer von Duszniki an dem Weg Buk – Kaźmierz gelegenes Dorf. Aus der Hauptstadt der Wielkopolska – Region kommen hier die öffentlichen Verkehrsmittel an. Der erste Vermerk über das Dorf stammt von 1387. Die örtliche Schule ist in den, in 1907 errichteten Gebäuden lokalisiert. In dem wiederaufgebauten neuen Teil der Schule ist eine Gedenktafel eingemauert, die Józef Gibowski dem Leiter der Schule bis 1925 und politischen Aktivisten - der in 1939 wurde durch die Nazis erschossen wurde – gewidmet ist. Hinter der Schule befindet sich der Gutshof.

Vor dem Krieg funktionierte hier die Gymnastische Gemeinschaft „Sokół” und ein Schützenverein. In 1989 gründete der Priester Zygmunt Humerczyk die Schützengilde, die an die alten Traditionen anknüpfte. Die Gilde agiert sehr aktiv, und originelle Gewänder, Zeremonien und Zusammenkünfte tragen dazu bei, dass sie das Interesse aller Dorfeinwohner erweckt. In Grzebienisko befindet sich auch ein Schießstand und das Museum der Schützengilde. Die Schützengilde pflegt freundschaftliche Kontakte mit der ähnlichen Organisation in Faßberg in Deutschland.

Rzeźba

Wooden sculpture
Skulptur

Grzebienisko na starej widokówce

Grzebienisko
on old postcard
Grzebienisko auf einer
alten Ansichtskarte

Muzeum Rolnictwa

Agricultural museum
Landwirtschaftsmuseum

Droga przez wieś

Road through the countryside
Weg durch das Dorf

Kunowo

Kunowo to nieduża wieś, położona blisko lasu, na południe od trasy 92, w odległości 5 km od Dusznik. Nazwę swą zawdzięcza kunom leśnym, które w dużej liczbie zamieszkiwały dawną puszcze. Wzmianka z 1846 r. mówi, że folwark Kunowo należał do majątności Sarbia. W czasie zaboru pruskiego powstał majątek (pałacyk, budynki inwentarskie). W wyniku pożaru od uderzenia pioruna zajął się pałac. Ogień był tak duży, że nie udało się go ugasić, budynek spłonął doszczętnie. Nigdy już nie został odbudowany. Te wydarzenia miały miejsce przed I wojną światową.

Kunowo is a small village located 5 km from Duszniki, near to forest, south of the road no. 92. Its name derives from pine martens having lived in a big number in the old wilderness. The notice dated 1846 says that Kunowo home farm belonged to Sarbia estate. During the period of the Partitions under the Prussian rule was established the estate (little manor and outbuildings). The palace caught fire from the thunderbolt. The fire was as high as it was impossible to put it out and the building was burned out. It has never been reconstructed. These events took place before the I World War.

Kunowo ist ein kleines Dorf, das in der Nähe des Waldes, südlich von der Bundesstraße Nr. 92, in der Entfernung von 5 Kilometer von Duszniki situiert ist. Seinen Namen verdankt es den Waldmardern, die in der großen Anzahl den Urwald bewohnt haben. Der Vermerk von 1846 besagt, dass das Vorwerk Kunowo zu den Gütern von Sarbia gehörte. In der Zeit der Preußischen Besatzung Polens entstand hier das Landgut (kleiner Palast, Inventargebäuden). Infolge des Blitzanschlags geriet der Palast in Brand. Das Feuer war so groß, dass es nicht gelang es zu löschen, das Gebäude brannte völlig nieder. Es wurde niemals wiederaufgebaut. Diese Ereignisse fanden vor dem Ersten Weltkrieg statt.

Mieściska / Sarbia

Mieściska i Sarbia stanowią jedno sołectwo. Początki Mieścisk sięgają przełomu XIV-XV w. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1405 r. Wiadomo też, że w 1424 r. istniał tu drewniany kościół, który później stał się siedzibą parafii. Po kościele pozostała tylko legenda – miejscowi twierdzą, że z miejsca, gdzie stał, czasami dobiega dźwięk bicia dzwonów. Zachował się natomiast w Mieściskach dwór z XIX wieku oraz park o powierzchni 2 ha. Mieściska leżą na najbardziej górzystym i otoczonym lasami terenie w gminie. Przyjeździe do Sarbi przykuwa uwagę charakterystyczna posiadłość, otoczona wysokim murem. Niegdyś znajdował się tam pałac. Niestety, przed laty został rozebrany. Za murem pozostała jedynie oficyna i park, będące obecnie własnością prywatną.

Sarbia bei Königshof

Sarbia
na starej widokówce

Sarbia on old postcard
Sarbia auf einer alten
Ansichtskarte

Mieściska and Sarbia constitute one unit of local administration. The beginnings of Mieściska go back to the turn of the 15th century. The first record goes back to 1405. It is also known that in 1424 here was a wooden church which later became the headquarter of the parish. The last record of the parish comes from 1560. Only the legend remains – local people say that from the place that the church stayed sometimes bells ringing can be heard. In Mieściska saved a manor house from the 19th century and a park 2 ha area. Mieściska lies on the most mountainous area in the commune, surrounded by forests. When one gets to Sarbia a characteristic estate surrounded with a high wall is clearly visible. There was a palace times ago. Unfortunately, it was broken down years ago. Behind the wall remained only an outhouse and a park which are private now.

Mieściska / Sarbia stellen ein Schulzenamt dar. Die Anfänge von Mieściska reichen an die Wende des 14 und 15 Jh. Der erste Vermerk stammt von 1405. Es ist auch bekannt, dass es in 1424 hier eine hölzerne Kirche gab, die später der Hauptsitz der Pfarre geworden ist. Von der Kirche blieb nur die Legende übrig – die ortsansässigen behaupten, dass man von der Stelle, wo sie gestanden ist, ab und zu die Glocken schlagen hört. Es blieb allerdings in Mieściska ein Gutshof aus dem 19 Jh. sowie ein Park mit der Fläche von 2 Ha. Mieściska liegt in dem hügeligsten und mit Wäldern umgebenen Gebiet in der Gemeinde. An der Einfahrt nach Sarbia sieht man gleich das charakteristische Landgut, das mit einer hohen Mauer umgeben ist. Früher befand sich dort ein Palast. Leider vor Jahren wurde er abgerissen. Hinter der Mauer blieb nur das Hinterhaus und der Park, die heutzutage das Privateigentum darstellen.

Sarbia – przydrożna figura / Roadside figure in Sarbia / Sarbia – Figur am Weg

Dworek w Mieściskach / Old manor in Mieściska / Gutshaus in Mieściska

Sarbia – odrestaurowana oficyna w parku / Restored outhouse in the park in Sarbia / Sarbia – renoviertes Hinterhaus im Park

Młynkowo

Młynkowo jest pięknie położone, pomiędzy lasami, na terenie pagórkowatym, w dolinie rzeki Mogilnicy. Przy lewym jej brzegu, w odległości kilometra na północ w stronę Wilczyny, znajduje się miejsce, gdzie w XI wieku mieściło się grodzisko wyżynne typu stożkowatego. Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1510 r. i mówi o przynależności Młynkowa do dóbr kościelnych. Wiadomo również, że przed pierwszą wojną światową znajdował się tu dość okazały majątek. W centrum wsi stał pałac otoczony pięknymi ogrodami i parkiem. Obecnie, jedyną pozostałością po nim jest duży orzech.

The location of Młynkowo is really picturesque. It lies among forests on a hilly area in Mogilnica valley. By the left bank of the river 1 km to the north of Wilczyna there is a place where in the 11th century was an upland conical grad. The first record about the village goes back to 1510 and says about Młynkowo belonging to the church estate. It is also well known that a magnificent estate existed here before the I World War. There was a palace surrounded with beauty gardens and a park. One thing that remained now is a big walnut tree.

Młynkowo ist sehr schön, zwischen den Wäldern, in einem hügeligen Gebiet, in dem Tal des Flusses Mogilnica situiert. An seinem rechten Ufer, in der Entfernung von einem Kilometer nördlich in Richtung Wilczyna, befindet sich ein Ort, wo im 11 Jh. eine Hochlandburg der kegelförmigen Art lokalisiert war. Der erste Vermerk über das Dorf stammt aus dem Jahr 1510 und sagt über die Zugehörigkeit von Młynkowo zu den Kirchengütern. Es ist auch bekannt, dass vor dem Ersten Weltkrieg sich hier ein ziemlich vorzeigbares Landgut befand. Im Zentrum des Dorfes stand ein mit schönen Gärten und einem Park umgebener Palast. Heute, was übrig blieb, ist ein großer Nussbaum.

Przydrożny krzyż

Roadside catholic cross
Kreuz am Weg

Niewierz

Wieś leży w odległości 3 km od Dusznik. Początki Niewierza sięgają czasów piastowskich, o czym świadczy średniowieczne grodzisko, leżące ok. 200 m od mostu na rzece Mogilnicy. Było szczególnie trudno dostępne ze względu na otaczające je bagna. Obwód grodziska wynosił 147 m, a wysokość i szerokość wału 15 m. Wieś do czasu rozbiorów była własnością szlachecką. Pamiątką po tamtych czasach jest zespół dworski (dwór i park ze stawem oraz piękną aleją), a także 5 domów z XIX wieku oraz budynek dawnej szkoły z 1900 r.

W 1990 r. powstał Zespół Pieśni Ludowej „Niewierzanka”.

Brama w Niewierzu

Old gate in Niewierz
Tor in Niewierz

The village is located 3 km from Duszniki. Beginnings of Niewierz go back to Piasts' times what proves the grad from the Middle Ages lying approximately 200 m from the Mogilnica river bridge. It was especially difficult to reach because of marshes surrounded it. The perimeter of the grad was 147 m, embankment 15 m high and 15 m wide. Until the partitions the knights owned the village. The manor complex (a manor, a park with a pond and beautiful avenue), 5 houses from the 19th century and an old school building built in 1900 are the lasting memories of those times.

In 1990 the Folk Song Group “Niewierzanka” was established.

Diese hübsche Ortschaft liegt in der Entfernung von 3 Kilometer von Duszniki. Die Anfänge von Niewierz reichen an die Piast – Zeiten, was die mittelalterliche Burg beweist, die ca. 200 Meter von der Brücke auf dem Fluss Mogilnica liegt. Aufgrund der sie umgebenden Sümpfe war sie besonders schwer zugänglich. Der Umfang der Burg betrug 147 Meter, die Höhe des Damms 15 Meter, und die Breite 15 Meter. Bis zu der Zeit der Besatzung Polens war das Dorf ein Besitztum der Adligen. Ein Andenken von damaligen Zeiten ist der Gutshofkomplex (Gutshof und Park mit dem Teich und einer schönen Allee), sowie 5 Häuser aus dem 19 Jh. als auch das Gebäude der ehemaligen Schule von 1900.

In 1990 entstand das Ensemble des Volksliedes „Niewierzanka”.

Pałac w parku

Old manor in park
Palast im Park

Jezioro

Lake
See

Świetlica wiejska i remiza strażacka w Niewierzu

Common room and fire station in Niewierz
Dorfabendraum und Feuerwehrwache

Plac zabaw w Niewierzu

Playground in Niewierz
Spielplatz in Niewierz

Podrzewie

Duża wieś położona w północnej części gminy Duszniki, przy trasie nr 92 Poznań – Świecko. Początki Podrzewia sięgają XI w., źródła pisane z 1510 r. wymieniają ją jako część parafii Wilczyna. Ozdobą współczesnego Podrzewia jest pałac z 1930 r., w którym mieści się hotel. Obiekt znajduje się blisko trasy i ma ciekawą architekturę (dwie kondygnacje, dwa tarasy) i bardzo ładne otoczenie. We wsi można napotkać kilka innych ciekawych obiektów. Warto tu zwrócić uwagę na kuźnię z 1896 r. – murowany budynek, wewnątrz którego zachowały się palenisko, kowadła i zestaw narzędzi. Zabytkowy charakter ma też szkoła, o której pierwsze wzmianki pochodzą z 1785 r. Na jej murze widnieje tablica ku czci Kazimierza Baranieckiego – dyrektora tej placówki w latach 1922-1939, zamordowanego w czasie drugiej wojny światowej w Katyniu. We wsi stał również stary wiatrak – koźlak, który został upamiętniony w herbie Podrzewia. W 1992 r. we wsi powstała kaplica, będąca filią kościoła parafialnego pw. Św. Jadwigi w Wilczynie. Kaplicę i muszlę koncertową, znajdująca się w centrum wsi, mieszkańcy wybudowali w czynie społecznym.

W 1987 r. w Podrzewiu powstał Zespół Pieśni Ludowej „Podrzewianka”.

A big village situated in the north part of Duszniki commune by the road no. 92 Poznań – Świecko. Beginnings of Podrzewie go back to the 11th century. According to written records from 1510 Podrzewie was part of Wilczyna parish. The palace from 1930 where the hotel is situated is a pride of contemporary Podrzewie. This building is located near to the road. Its architecture is very interesting (two storey, two patios) and its surroundings – beautiful. One can come across many other interesting places. What is worth seeing here is a smithy built in 1896 – a brick building with hearth, anvils and set of tools saved inside. In addition to that a school is of a historical value. The first records about it go back to 1785. There is a commemorative plaque affixed on its wall dedicated to Kazimierz Baraniecki, the director of the institution in 1922-1939, murdered during the II World War in Katyn. The Podrzewie coat of arms is charge with an old windmill called “koźlak” which stayed here a long time ago. In 1992 the chapel was built here which was the affiliate of the parish church dedicated to the St. Jadwiga in Wilczyna. The chapel and the band shell in the centre of the village was built by inhabitants through community action.

In 1987 the Folk Song Group “Podrzewianka” was established in Podrzewie.

Ein großes in dem nördlichen Teil der Gemeinde Duszniki, an der Bundesstraße Nr. 92 Poznań – Świecko situiertes Dorf. Die Anfänge von Podrzewie reichen an das 11 Jh. die schriftlichen Quellen von 1510 r. geben es als ein Teil der Pfarre von Wilczyna an. Eine Perle des heutigen Dorfes Podrzewie ist der Palast von 1930, in dem ein Hotel lokalisiert ist. Das Objekt befindet sich in der Nähe der Straße und hat eine interessante Architektur (zwei Stockwerke und zweit Terrassen) sowie eine sehr schöne Umgebung. In dem Dorf kann man einige interessante Objekte antreffen. Bemerkenswert ist die Schmiede von 1896 – ein gemauertes Gebäude, in welchem die Feuerung, Ambosse und Werkzeugsatz erhalten geblieben ist. Einen historischen Charakter hat auch die Schule, über welcher die ersten Vermerke aus dem Jahr 1785 stammen. An der Wand der Schule ist eine Gedenktafel sichtbar, die Kazimierz Baraniecki – dem Direktor dieser Anstalt in den Jahren 1922 – 1939, der während des Zweiten Weltkrieges in Katyn ermordet wurde, gewidmet ist. In dem Dorf stand auch eine alte Mühle – koźlak genannt, die in dem Wappen von Podrzewie gedenkt wurde. In 1992 entstand im Dorf eine Kapelle, die eine Filiale der St. Jadwiga Pfarrkirche in Wilczyna ist. Die Kapelle und die Konzertmuschel, die sich im Dorfzentrum befindet, bauten die Einwohner in dem freiwilligen Arbeitsansatz.

In 1987 entstand in Podrzewie das Ensemble des Volksliedes „Podrzewianka“.

Woj

Old warrior sculpture
Krieger

Stara szkoła

Old school
Alte Schule

Zabytkowa kuźnia

Old smithy
Historische Schmiede

Podrzewie na starych widokówkach

Podrzewie on old postcards
Podrzewie auf alten
Ansichtskarten

Przydrożny krzyż

Roadside catholic cross
Kreuz am Weg

Sędzinko / Zalesie

Te dwie miejscowości leżą na lewym brzegu Mogilnicy i tworzą jedno sołectwo. O historii tych wsi niewiele wiadomo, gdyż nie zachowały się żadne zapiski sprzed wieków. Jedynie badania archeologiczne pokazały, że znajdująca się przy drodze Zalesie – Sędziny tzw. Dziwa Góra była we wczesnym średniowieczu grodziskiem typu pierścieniowatego, które spełniało funkcje obronne. Jedynym zabytkiem na terenie sołectwa jest poniemiecki pałac.

These both places lie on the Mogilnica river's left bank and constitute the unit of a local administration. Not much is known about the history of these villages because any records from those times survived. Only archeological research shows that the so-called "Dziwa Góra" lying by the road Zalesie – Sędziny was in the early Middle Ages a grad of a ring-shaped style having played a defensive role. Formerly German palace is the only building of historical value in the area of this local unit.

Diese zwei Ortschaften liegen auf dem linken Ufer des Flusses Mogilnica und bilden ein Schulzenamt. Über die Geschichte dieser Dörfer ist nicht viel bekannt, weil keine Aufzeichnungen aus der Zeit vor den Jahrhunderten erhalten geblieben sind. Nur die archäologischen Untersuchungen zeigten, dass der sich an dem Weg Zalesie – Sędziny befindende Berg sog. Dziwa Góra im frühen Mittelalter eine Burg der Ringförmigen Art war, die Schutzaufgaben erfüllte. Das einzige Denkmal im Gebiet des Schulzenamtes ist ein ehemaliger deutscher Palast.

Sędziny

Sędziny leżą w odległości 5 km od Dusznik, przy drodze z Buku do Pniew. Pierwsze zapiski o wsi pochodzą z XIV wieku. Jej nazwa oznacza prawdopodobnie, iż stanowiła ona uposażenie jakiegoś sędziego. W Sędzinach znajduje się pałac w stylu klasycystycznym z XVIII wieku, przebudowany w końcu XIX wieku. Wokół pałacu położony jest park z XIX wieku i pozostałości zabudowań folwarcznych z lat 1858-1900. W 1931 r. utworzono tu parafię, do której należały także miejscowości Sarbia i Wierzeja. Murowany kościół parafialny został zniszczony przez Niemców podczas II wojny światowej, na jego miejscu wybudowano najpierw drewniany kościółek. W latach 1976-1983 powstał nowy, duży kościół. Budowlę sfinansowali wierni parafii.

Dzwonnica przy kościele

Belfry by the church
Glockenturm an der Kirche

Sędziny is located 5 km from Duszniki by the road from Buk to Pniewy. The first records go back to the 14th century. The name of the village probably means that it was the remuneration of a judge. In Sędziny there is a classical palace from the 18th century reconstructed in the end of the 19th century. The park from the 19th century surrounds the palace along with the manor's remains from 1858-1900. In 1931 the parish was established here. Sarbia and Wierzeja also belonged to this parish. Germans destroyed the brick parish church during the II World War. Primarily, people built the small wooden church in place of the old one. In 1976-83 a new big church was built. The building was funded by the faithful parishioners.

Sędziny liegt in der Entfernung von 5 Kilometer von Duszniki, an der Straße von Buk nach Pniewy. Die ersten Aufzeichnungen stammen vom 14 Jh. Der Name der Ortschaft bedeutet wahrscheinlich, dass sie das Eigentum eines Richters (Polnisch: sędzia) darstellte. In Sędziny befindet sich ein Palast im klassizistischen Stil aus dem 18 Jh., umgebaut am Ende des 19 Jh. Rundum den Palast liegt ein Park vom 19 Jh. und die Reste der Vorwerkbebauungen aus den Jahren 1858 – 1900. In 1931 hat man hier eine Pfarre errichtet, zu welcher die Ortschaften Sarbia und Wierzeja gehörten. Die gemauerte Pfarrkirche wurde von den Nazis während des Zweiten Weltkrieges zerstört, auf ihrer Stelle wurde zuerst eine hölzerne Kirche gebaut. In den Jahren 1976 – 83 entstand eine neue, große Kirche. Der Bau wurde von den Gläubiger der Pfarre finanziert.

Kościół w Sędzinach / Church in Sędziny / Kirche in Sędziny

Pałac w Sędzinach / Palace in Sędziny / Palast in Sędziny

Sękowo

Sękowo położone jest przy trasie 92. Na gruntach sołectwa leży najwyższe w okolicy wzniesienie tzw. Góra Sękowska, osiągająca 129 m n.p.m. We wsi stoi pałac z 1890 r. oraz park i budynki folwarczne z 1900 r. (na szczytach budynków wykute są daty). Wiadomo jest, że na przełomie XIX i XX w. wieś dzieliła się na dwie części – jedną tworzył majątek (pałac i folwark), drugą zagrody chłopskie. Po I wojnie światowej miejscowość została połączona. Obecnie pałac jest własnością gminy, znajdują się w nim mieszkania oraz świetlica wiejska.

Dużym wydarzeniem dla Sękowa było założenie w 1999 r. dziecięcego i młodzieżowego Zespołu Pieśni i Tańca „Pierwiosnek”.

Pałac w Sękowie

Palace in Sękowo
Palast in Sękowo

Sękowo is located by the route no. 92. The so-called "Mountain of Sękowo" is the highest hill in the surrounding. It is 129 high above sea level. In the village there is a palace from 1890, park and farm buildings from 1900 (there are sculpted dates on the tops of the buildings). It is known that at the turn of the 20th century the village was divided into two parts – the estate (a palace and a manor) and peasant homesteads. After the I World War the village was joined. Currently the palace is owned by the commune. There are apartments and country club inside.

The establishment of Song and Dance Company of Children and Youth "Pierwiosnek" in 1999 was one of the major events.

Sękowo liegt an der Bundesstraße Nr. 92. Auf den Terrains des Schulzenamtes liegt die größte Erhöhung in der Umgebung sog. Góra Sękowska, der Berg zählt 129 Meter ü. M. Im Dorf steht ein Palast von 1890 sowie ein Park und Vorwerkbebauungen von 1900 (auf den Giebeln der Gebäuden sind die Daten gemeißelt). Es ist bekannt, dass in der Wende des 19 und 20 Jh. das Dorf in zwei geteilt war – ein Teil bildete das Landgut (Palast und Vorwerk), den zweiten die Bauerngehöfte. Nach dem Ersten Weltkrieg wurde die Ortschaft vereint. Heutzutage ist der Palast das Eigentum der Gemeinde, dort befinden sich die Wohnungen sowie der dörfliche Abendraum.

Ein großes Ereignis für Sękowo war die Errichtung in 1999 eines Kinder- und Jugendensembles des Tanzes und Gesangs „Pierwiosnek”.

Wierzeja

Wierzeja leży przy drodze Grzebienisko – Buk. Nazwa miejscowości wskazuje, że w dawnych czasach miała ona prawdopodobnie obronny charakter. W historii wsi szczególnie zapisali się strażacy. W 1925 r. powstała tu Straż Ogniowa. Obecnie Ochotnicza Straż Pożarna nadaje ton życiu wsi. Strażacy wspólnie z mieszkańcami wyremontowali budynki po kółku rolniczym, dzięki czemu Wierzeja posiada funkcjonalną remizę i ładną świetlicę.

Wierzeja is situated by the road Grzebienisko – Buk. The name of the village suggests that in the ancient times it probably had a defensive character. In particular fire fighters went down in the village history. In 1925 a Fire Brigade was established here. Currently, the Voluntary Fire Brigade gives a tone to the village's life. Fire fighters along with the inhabitants renovated the buildings inherited from the farmers' association. Thanks to this efforts Wierzeja has a functional firehouse and a nice country club.

Wierzeja liegt an dem Weg Grzebienisko – Buk. Der Name der Ortschaft deutet an, dass sie in den früheren Zeiten wahrscheinlich einen Schutzcharakter hatte. In der Geschichte des Dorfes haben sich die Feuerwehrleute einen großen Namen gemacht. In 1925 entstand hier die Feuerwehr. Heute gibt die Freiwillige Feuerwehr den Ton dem Leben des Dorfes an. Die Feuerwehrleute zusammen mit den Dorfeinwohnern haben die Gebäuden des ehemaligen Bauernvereins renoviert, dank dieser Tat besitzt Wierzeja ein funktionsfähiges Spritzenhaus und einen vorzeigbaren Abendraum.

Wilczyna

Wilczyna leży w odległości 3 km od Dusznik. Przy drodze z Wilczyny do Młynkowa znajduje się tajemnicze i bardzo urokliwe wzniesienie nazwane „szańcem” – wczesnośredniowieczne grodzisko prawdopodobnie typu wyżynnego ze słabo zachowanymi wałami. Obecnie stanowi własność prywatną. Historia wsi jest mało znana. Wiadomo, że w Wilczynie już w 1298 r. istniał kościół, a sama wieś należała do kościoła jako stałe dobra biskupie. Obecny kościół parafialny pw. Św. Jadwigi w stylu gotyckim został wybudowany w 1587 r. Wokół kościoła rośnie pięć okazałych lip szerokolistnych.

Szańiec

Earthwork
Schanze

Wilczyna lies 3 km from Duszniki. By the road from Wilczyna to Młynkowo there is a mysterious and charming hill called „earthwork” – an early medieval grad probably of the upland type with poorly saved embankments. Currently it is a private ownership. In Wilczyna there is a small postglacial lake. The history of the village is not well known. It is common knowledge that by 1298 the church existed and the village itself belonged to the church as a bishop’s property. The current parish church dedicated to St. Jadwiga is in gothic style and it was built in 1587. Five magnificent wide – leaf limes grow around the church.

Wilczyna liegt in der Entfernung von 3 Kilometer von Duszniki. An dem Weg aus Wilczyna nach Młynkowo befindet sich eine geheimnisvolle und sehr schöne Erhöhung „szaniec“ genannt – eine mittelalterliche Burg wahrscheinlich der Hochlandart mit schlecht erhaltenen Dämmen. Heutzutage stellt sie das Privateigentum dar. Die Geschichte des Dorfes ist ziemlich unbekannt. Man weiß, dass in Wilczyna schon in 1298 eine Kirche stand und das Dorf selbst gehörte der Kirche als feste Güter des Bischofs an. Die heutige St. Jadwiga Pfarrkirche im gotischen Stil wurde in 1587 gebaut. Rundum die Kirche wachsen fünf riesige Sommerlinden.

Kościół parafialny

Parish church
Pfarrkirche

Plebania

Presbytery
Pfarrhaus

Posesja

Private house
Privathaus

Stara szkoła

Old school
Alte Schule

Przydrożna figura

38
Roadside figure
Figur am Weg

Wilkowo

Wilkowo to niewielka, cicha i spokojna miejscowość położona na południu gminy Duszniki przy drodze z Buku do Grzebieniska. Swą nazwę Wilkowo zawdzięcza najprawdopodobniej dzikiej zwierzynie (wilkom) zamieszkującej w dawnych czasach puszcę. W źródłach po raz pierwszy Wilkowo jest wzmiankowane w dokumentach z 1846 r. Po dawnych czasach pozostał do dziś pałac. Po wojnie, przez wiele lat był on siedzibą szkoły, a po jej likwidacji przeszedł w prywatne ręce.

Wilkowo is a small and calm village located in the south part of Duszniki commune by the road from Buk to Grzebienisko. Most probably that its name Wilkowo owes to wild animals (wolves) having lived in the wilderness in the ancient times. The first written records about Wilkowo go back to documents from 1846. The palace from the old times survived up today. After the II World War there was a headquarter of a school for many years and after its liquidation it came into private ownership.

Wilkowo ist eine kleine, stille und ruhige Ortschaft, die südlich der Gemeinde Duszniki, an dem Weg aus Buk nach Grzebienisko situiert ist. Ihren Namen verdankt Wilkowo wahrscheinlich dem Wild (Wölfe), das in damaligen Zeiten den Urwald bewohnt haben. In den Quellen wurde Wilkowo zum ersten Mal in den Dokumenten von 1846 vermerkt. Aus früheren Zeiten blieb bis heute der Palast. Nach dem Krieg, über viele Jahre war er das Sitz der Schule, nach ihrer Liquidierung ging er in private Hände über.

Pałac w Wilkowie

Old manor in Wilkowo
Palast in Wilkowo

Zakrzewko

Zakrzewko leży w odległości 3 km na południe od Dusznik. Pierwsza wzmianka o Zakrzewku pochodzi z 1846 r. W 1875 r. powstał tu pałac, który z czworakami i domem z 1910 roku przetrwał do dziś. Jest to wieś szlachecka, należąca do parafii Duszniki od początku jej istnienia.

Zakrzewko is situated 3 km to the south of Duszniki. The first record about Zakrzewko goes back to 1846. In 1875 the palace was built here that along with living quarters for farm labourers and a house from 1910 survived up to now. It is a noble village belonging to the parish of Duszniki since the beginning of its existence.

Zakrzewko liegt 3 Kilometer südlich von Duszniki. Der erste Vermerk über Zakrzewko stammt von 1846. In 1875 wurde hier ein Palast gebaut, der mit dem Gesindehaus und einem Haus aus dem Jahr 1910 bis heute erhalten blieb. Es ist ein Adelsdorf, das der Pfarre in Duszniki seit dem Anfang seines Bestehens gehörte.

Przydrożna kapliczka / Roadside chapel / Am Weg liegende Kapelle

Gmina Duszniki
64-550 Duszniki, ul. Sportowa 1
tel. 61 29 19 075, 29 19 400, fax 61 29 19 131
www.duszniki.eu, e-mail: urzad@duszniki.eu

VEGA Studio Adv. Tomasz Müller
82-500 Kwidzyn, ul. Grudziądzka 22/3A
www.grupavega.pl, e-mail: biuro@grupavega.pl

Tekst:
Emilia Gogońkiewicz-Kołecka

Tłumaczenie:
język angielski – Urząd Gminy Duszniki
język niemiecki – Jacek Stopikowski

Zdjęcia:
Archiwum Urzędu Gminy Duszniki

Opracowanie graficzne i przygotowanie do druku:
Stawomira Mosińska

Koordynator wydania:
Katarzyna Wolska, Emilia Gogońkiewicz-Kołecka

Wszelkie prawa zastrzeżone / All rights reserved
Printed in Poland – Kwidzyn 2017
Przedruk i powielanie w jakiegokolwiek formie jest zabronione

ISBN 978-83-8056-128-1

 www.duszniki.eu